

> *Definitieve rapportage*

Gezamenlijk investeren in Sport en mét Sport

Rekenkameronderzoek gemeente Winterswijk

Aan

*De raadswerkgroep Rekenkamercommissie AOGW
De gemeenteraad van Winterswijk*

Vught, 26 oktober 2017

Van

*Directeur van de Rekenkamercommissie AOGW
Dr. Igno Pröpper*

Rekenkamer-
commissie

Aalten

Oost Gelre

Winterswijk

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd door de Rekenkamercommissie Aalten, Oost Gelre, Winterswijk. Sinds september 2013 is deze Rekenkamercommissie ingericht volgens het directeursmodel. Directeur van de Rekenkamercommissie is dr. Igno Pröpper. Hij heeft dit onderzoek uitgevoerd samen met Freddie Vaags RA.

De Rekenkamercommissie stemt geregeld af met een raads werkgroep (bestaande uit twee raadsleden per gemeente) over de selectie van onderwerpen, de opzet van onderzoeken en de rapportagevorm.

Samenstelling Raads werkgroep sinds de verkiezingen van 2014:

- Dhr. J. Bongers, raadslid Oost Gelre
- Dhr. T. De Graaf, raadslid Winterswijk
- Dhr. R. Klein Tank, raadslid Oost Gelre
- Dhr. F. Roerdinkholder, raadslid Winterswijk
- Dhr. M. Veldhuizen, raadslid Aalten
- Dhr. R. Wossink, raadslid Aalten

De Rekenkamercommissie bedankt iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan dit onderzoek, in het bijzonder de deelnemers aan de werkateliers.

Inhoudsopgave

Deel I: de Kern.....	4
0.1 Introductie	4
0.2 Doel- en vraagstelling	4
0.3 Conclusies.....	6
0.4 Aanbevelingen.....	9
Deel II: de onderbouwing	11
1 De opgave voor sport en sportaccommodaties	11
2 Investerings en exploitatie	13
2.1 Investerings en exploitatie gemeente	13
2.2 Bijdragen vanuit de gemeenschap	15
3 Samenwerkingsarrangement tussen gemeente en de samenleving	19
4 Resultaten: Realiseren van maatschappelijke effecten.....	23
5 Reactie op het rapport	26
Deel III: Bijlagen	27
Bijlage 1: Bronnen	27
Bijlage 2: In onderzoek betrokken sportaccommodaties	29
Bijlage 3: Verantwoording en toelichting analyse uitgaven sport.....	30

Deel I: de Kern

o.1 Introductie

Gemeente Winterswijk heeft de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in sport en sportaccommodaties. De inzet van de gemeente is onder meer:

- via sport bijdragen aan gezondheid, participatie en leefbaarheid;
- voldoende en kwalitatief hoogwaardige binnen- en buitensportaccommodaties en een optimale bezetting daarvan;
- het in stand houden van de accommodaties mede op basis van een gezonde exploitatie;
- het wegnemen van financiële belemmeringen voor sportdeelname van kinderen waarvan de ouders een laag inkomen ontvangen.

Mede als gevolg van de bezuinigingen die per 1 januari 2013 zijn ingegaan, hebben de sportverenigingen de contributies verhoogd. De inzet van de gemeente is dat dit niet leidt tot drempels om te gaan sporten in het bijzonder ook voor de jeugd. In een onderzoek naar sportparticipatie door studenten van de Saxion Hogeschool uit maart 2016 blijkt uit een enquête dat 28 % van de ondervraagden desondanks aangeeft dat financiën een drempel is om te gaan sporten.

De gemeente sorteert in de sportnota 2014 voor op een ander samenspel tussen gemeente en sportverenigingen. Zo acht de gemeente een automatische toekenning van activiteitensubsidies ter compensatie van de huur 'niet meer van deze tijd'. De gemeente wil inzetten op een 'tegenprestatie' waarbij sportverenigingen een bijdrage leveren aan gemeentelijke doelstellingen, zoals jeugdzorg.¹

Binnen de gemeenteraad van Winterswijk is het beeld dat de investeringen en de bijdragen vanuit de gemeente en de gemeenschap aan sport groot zijn geweest. Er is behoefte aan inzicht: wat heeft dit opgeleverd? Hoe verhoudt gemeentelijke bijdrage en de bijdrage vanuit de gemeenschap zich tot andere gemeenten? Wat is nodig voor de toekomst: hoe houden we de sportvoorzieningen op peil, hoe zorgen we voor een goede exploitatie, hoe houden we het met elkaar betaalbaar, hoe kunnen we met via sport een bijdrage leveren aan nog meer gemeentelijke doelstellingen dan gezondheid en participatie?

o.2 Doel- en vraagstelling

Doel van het onderzoek

- 1 Het verkrijgen van inzicht in:
 - > de maatschappelijke effecten van het sportbeleid, in het bijzonder van de investeringen en bijdragen aan sportaccommodaties (binnen en buiten);
 - > de omvang en de verdeling van de kosten vanuit de gemeente en de gemeenschap – dit mede in relatie tot praktijk in andere gemeenten.
- 2 Het verkennen van nieuwe werkwijzen en samenwerkingsarrangementen om als gemeente en gemeenschap in de toekomst:
 - > voldoende, kwalitatief hoogwaardige én betaalbare sportaccommodaties te realiseren;

¹ Zie gemeente Winterswijk, Sportnota – 2014, pp. 25, 32-33; en Chantal Legters, Onderzoek Sportparticipatie Gemeente Winterswijk 2015/2016, maart 2016, p. 29.

- > via sport bij te dragen aan gezondheid en participatie, maar ook aan geheel andere gemeentelijke doelstellingen.

Onderzoeksvragen

- 1 Wat beoogt de gemeente Winterswijk met het sportbeleid en met de gedane investeringen in en bijdragen aan sportaccommodaties?
- 2 Welke investeringen en bijdragen hebben de gemeente én de gemeenschap gedaan aan sport en sportaccommodaties. Hoe verhoudt zich dat tot andere gemeenten? (Wat betreft de bijdrage vanuit de gemeenschap is te denken aan: ledencontributie en eigen bijdrage aan onderhoud).
- 3 Welke arrangementen zijn tot nu toe ontwikkeld om tot een gezonde exploitatie van de sportaccommodaties te komen en de gewenste maatschappelijke effecten te bereiken? Hoe ervaren de partijen de samenwerking?
- 4 Hoe gezond zijn de exploitaties van de sportaccommodaties?
- 5 Wat zijn de gerealiseerde maatschappelijke effecten, ten aanzien van:
 - a gezondheid en participatie;
 - b andere maatschappelijke effecten?
- 6 Wat zijn praktische lessen voor de toekomst? Wat kunnen gemeente en gemeenschap doen – aan werkwijzen en samenwerkingsarrangementen om in de toekomst:
 - > voldoende, kwalitatief hoogwaardige én betaalbare sportaccommodaties te realiseren;
 - > via sport bij te dragen aan gezondheid en participatie, maar ook aan geheel andere gemeentelijke doelstellingen.

Aanpak

Voor dit onderzoek is de volgende aanpak gekozen:

- a Oriënterende interviews met ambtelijke sleutelpersonen
- b Selectie van drie sportaccommodaties voor verdieping en beoordelen van de exploitaties, te weten:
 - > Sport- en Turnhal Winterswijk;
 - > Stichting Zwembaden Winterswijk (Jaspers);
 - > Stichting Sport Bataafseweg (SSB); FC Trias.
- c Bestuderen van schriftelijke stukken.
- d Werkateliërs met interne en externe sleutelpersonen rond de geselecteerde accommodaties.

0.3 Conclusies

Wat beoogt de gemeente Winterswijk met het sportbeleid en met de gedane investeringen in en bijdragen aan sportaccommodaties?

- 1 De gemeente heeft een duidelijke visie op het lokale sportbeleid. Het gaat om een evenwichtige spreiding van goede kwalitatieve sportvoorzieningen en een kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van sportactiviteiten, gericht op het vergroten van de maatschappelijke waarden (gezondheid en participatie) en optimaal bijdragen aan de leefbaarheid.
- 2 De gemeente formuleert in de Sportnota een belangrijke koerswijziging met het uitgangspunt van het leveren van 'tegenprestaties' door de sportverenigingen. Dit werkt zij echter niet verder uit als onderdeel van de missie/ visie of als expliciete doelstelling. Evenmin krijgt dit vertaling in concrete afspraken met de verenigingen.
- 3 De in de Sportnota genoemde doelstellingen geven duidelijk richting aan de concretisering van de visie.

Welke investeringen en bijdragen hebben de gemeente én de gemeenschap gedaan aan sport en sportaccommodaties? Hoe verhoudt dit zich tot andere gemeenten?

- 4 De gemeente Winterswijk heeft in de jaren 2014 tot en met 2016 aanzienlijk meer uitgegeven aan sport dan de gemeenten Aalten en Oost Gelre. Dit geldt zowel voor de investeringen als de exploitatie.
- 5 Over de periode 2009-2016 heeft Winterswijk een drietal grote, incidentele investeringen gedaan (totaal € 14.835.000). Na eliminatie van deze posten bij Winterswijk en vergelijkbare posten bij Aalten (€ 3.581.000) en Oost Gelre (€ 5.188.000), liggen de uitgaven voor investeringen in lijn met elkaar.
- 6 De gemeente Winterswijk dekt in 2016 een hoger deel van de uitgaven met inkomsten uit sport (20%) dan de gemeenten Aalten (12%) en Oost Gelre (5%). Voor de jaren 2014 en 2015 geeft dit een vergelijkbaar beeld.
- 7 De inzet van vrijwilligers is een belangrijke niet-financiële bijdrage van de sportaccommodaties en verenigingen. De gemeente noemt in de Sportnota de vrijwilligers onmisbaar en noemt als trend 'de nieuwe vrijwilliger'. Dit thema is echter niet verder uitgewerkt in de Sportnota.

Hoe gezond zijn de exploitaties van de sportaccommodaties?

- 8 Over de mate waarin de integrale exploitatie van de Sport- en Turnhal Winterswijk financieel rendabel (gezond) is, kan geen uitspraak worden gedaan. In de ontvangen cijfers over 2015 en 2016, gebaseerd op de administratie van de gemeente, zijn de loonkosten (interne doorbelasting gemeente) niet begrepen.
- 9 Bij de Stichting Zwembaden Winterswijk waren de exploitatiesaldi en het eigen vermogen over de jaren 2014 en 2015 negatief. Inmiddels is op deze financiële situatie bijgestuurd door vanuit de gemeente de subsidie structureel te verhogen met € 80.000 en daarnaast € 320.000 beschikbaar te stellen voor vervangingsinvesteringen, die een positieve invloed hebben op het energieverbruik. De financiële ontwikkelingen zijn onderdeel van het periodiek bestuurlijk overleg tussen het stichtingsbestuur en de gemeente.

- 10 Wij hebben geen exploitatiecijfers ontvangen van Stichting Bataafseweg en FC Trias. De besturen stellen dat de organisaties financieel gezond zijn. Dit hebben wij niet nader onderzocht.

Welke samenwerkingsarrangementen zijn tot nu toe ontwikkeld om tot een gezonde exploitatie van de sportaccommodaties te komen en de gewenste maatschappelijke effecten te bereiken? Hoe ervaren de partijen de samenwerking?

- 11 De gemeente bepaalt het sportbeleid. Zij erkent het belang van sporten en is, mede gezien de grote investeringen en bijdragen (subsidies), stimulator. De gemeente is eigenaar van bepaalde sportaccommodaties en bij een deel voert zij het fysieke beheer uit. De sportaccommodaties en sportverenigingen voeren de concrete sportactiviteiten uit.
- 12 Het onderwerp sport is binnen de gemeente belegd bij verschillende afdelingen en functionarissen. Wij constateren dat verschillende ambtenaren niet op de hoogte waren van voor de hand liggende informatie respectievelijk dat deze informatie niet eenvoudig was te achterhalen.
- 13 Tussen de gemeente en de sportaccommodaties/ sportverenigingen zijn geen afspraken vastgelegd over de te bereiken maatschappelijke effecten, zoals genoemd in de Sportnota. Ook zijn geen afspraken gemaakt over (periodieke) monitorings- en verantwoordingsrapportages. Hierdoor kan de gemeente niet direct sturen op te bereiken doelen respectievelijk de gewenste 'tegenprestaties' (zie ook conclusie 2).
- 14 In de samenwerking met de sportaccommodaties en sportverenigingen heeft de gemeente een aantal zaken geformaliseerd. In de praktijk gaat de gemeente hier anders mee om en horen wij in de gesprekken dat de samenwerking op basis van vertrouwen gaat. Vanuit de werkateliers kwam duidelijk naar voren dat de samenwerking, relatie en communicatie met de gemeente goed is.

Wat zijn de resultaten/ gerealiseerde maatschappelijke effecten?

Wij geven een samengevat overzicht van de doelen van de gemeente gericht op samenwerking met de sportaccommodaties –en verenigingen en de mate waarin deze resultaten zijn behaald.

Doelen- beoogde maatschappelijke effecten	Feitelijke resultaten (inclusief maatschappelijke effecten) als gevolg van de gemeentelijke inzet
Sterke, vitale en betrokken verenigingen met een gezonde bedrijfsvoering	Is nog in de opstartfase.
Contributies zo laag mogelijk houden, voor met name de jeugd.	Stijging gemiddeld van 22,7% over laatste 8 jaar. Waarvan effect gemeentelijke bezuiniging 18,2%. Ten opzichte van andere gemeenten 40 tot 11% lager.
Zoveel mogelijk delen van gemeentelijke sportaccommodaties	Gebruik is in lijn hiermee.
Gemeente steekt geen geld meer in andere accommodaties dan die van de gemeente	In 2015 en 2016 is alleen geïnvesteerd in zwembad Jaspers.
Goede kwaliteit van basissportinfrastructuur en optimale bezettingsgraad. Inclusief monitoring gebruik/ bezetting binnensportaccommodaties.	Aan goede kwaliteit en het werken aan bezettingsgraad is voldaan. Monitoring binnensportaccommodaties gebeurt nog niet.

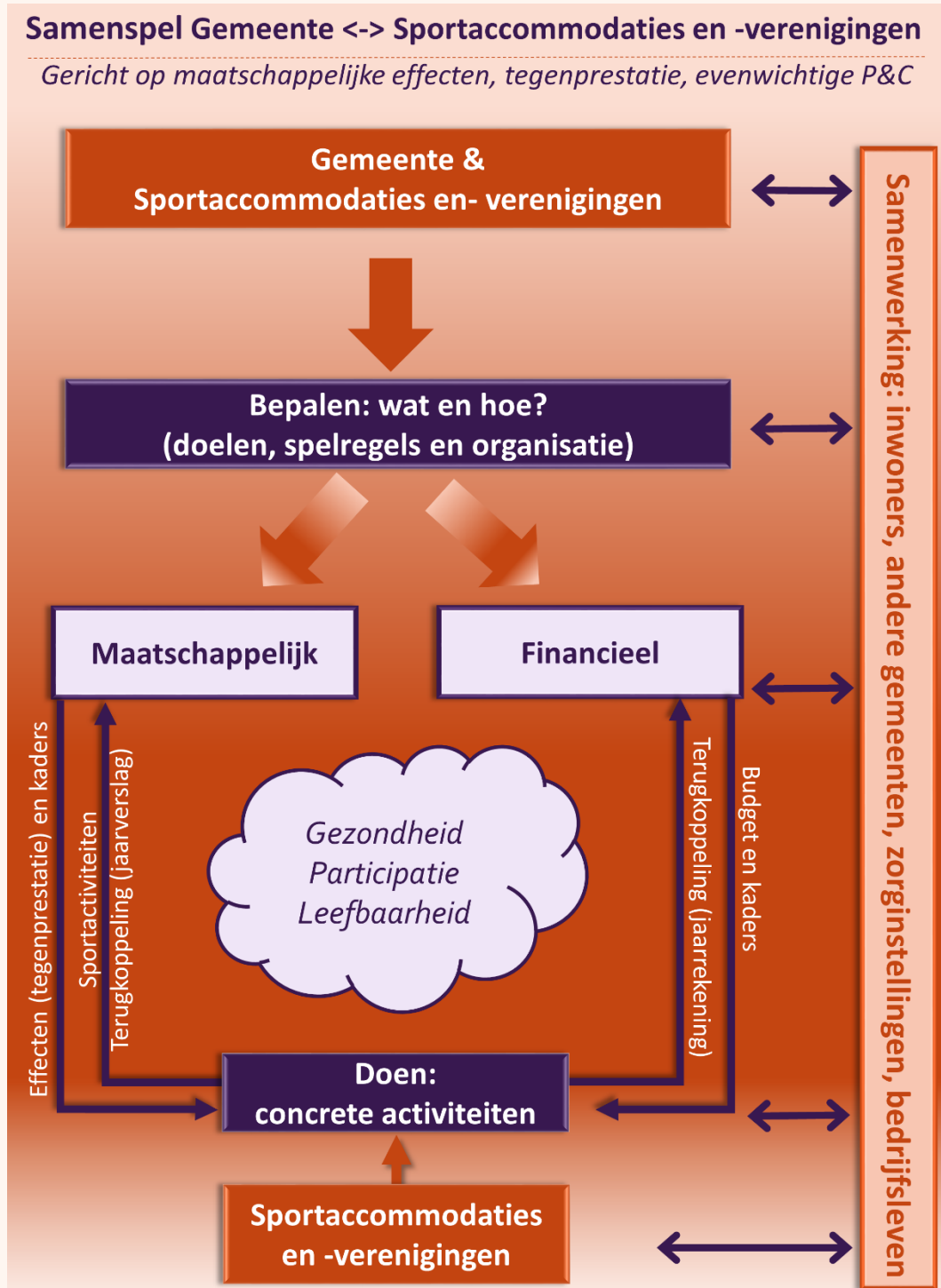
Doelen- beoogde maatschappelijke effecten	Feitelijke resultaten (inclusief maatschappelijke effecten) als gevolg van de gemeentelijke inzet
Betrokkenheid van sportverenigingen en gebruikers vergroten en overnemen buiten-onderhoudswerkzaamheden van gemeente	Meerdere verenigingen hebben bepaalde 'groene' onderhoudswerkzaamheden van de gemeente overgenomen.
Gratis beschikbaar stellen van gemeentelijke accommodaties aan vastgestelde basissporten	Is gerealiseerd.
Samenwerking op regionaal niveau.	Kaders 'Achterhoek in Beweging' zijn vastgesteld. Voor de doelgroepen 'mensen met een beperking', senioren en talenten zijn activiteiten ontplooid.
Gezondheid (in de Sportnota niet nader genormeerd)	96% is positief over hoe gezondheid wordt ervaren (in lijn met andere gemeenten).
Participatie (in de Sportnota niet nader genormeerd)	72% is sporter (landelijk 69%) 57% is lid sportaanbieder (Achterhoek 49%) 55% voldoet aan Nederlandse Norm Gezond Bewegen (Gelderland 49%)
Leefbaarheid (in de Sportnota niet nader genormeerd)	Respondenten zijn tevreden zijn over de vele sportmogelijkheden, activiteiten en evenementen.
Andere maatschappelijke effecten (in de Sportnota niet nader genormeerd)	De indirecte maatschappelijke effecten zoals duurzaamheid, stimuleren economie en preventie zijn niet in dit onderzoek betrokken.

0.4 Aanbevelingen

Samenspel tussen gemeente en sportaccommodaties en –verenigingen

De kern van onze aanbevelingen richt zich op het effectueren van de door de gemeente genoemde 'tegenprestatie'. Door hierover evenwichtige en effectieve afspraken te maken, is de gemeente in staat om een duidelijke relatie te leggen tussen de uitgaven aan sport, de maatschappelijke effecten en de planning en control.

Het hierbij horende samenspel tussen gemeente en sportaccommodaties/ sportverenigingen is als volgt te visualiseren:

Het schema lichten wij op hoofdlijnen toe.

I. De gemeente bepaalt de doelen, spelregels en de organisatie	
1	Bepaalt op basis van het beleid (Sportnota) de doelen.
2	Betreft zowel maatschappelijke (inhoudelijke) doelen als financieel.
3	Bepaalt de gewenste doelen zo concreet mogelijk.
4	Bepaalt samen met andere partners (sportaccommodaties en -verenigingen, andere gemeenten, inwoners, bedrijfsleven) wie welke bijdrage levert aan het realiseren van de doelen.
5	Bepaalt hoe de sportaccommodaties/ sportverenigingen terugkoppelen over de bereikte resultaten (bijvoorbeeld jaarverslag).
6	Legt de gewenste doelen en andere gewenste bepalingen (volgens de Sportnota) zo concreet mogelijk en expliciet vast in een subsidie-overeenkomst met de sportaccommodatie/ sportvereniging.

II. De sportaccommodaties en –verenigingen voeren de concrete activiteiten uit	
1	Faciliteren, uitvoeren en besturen van de concrete sportactiviteiten. Houden hierbij rekening met de overeengekomen doelstellingen en spelregels met de gemeente.
2	Werken optimaal samen met andere partijen (sportaccommodaties en -verenigingen, andere gemeenten, inwoners, bedrijfsleven).
3	Koppelen periodiek, conform afspraken, terug aan de gemeente over de behaalde resultaten (zowel maatschappelijk/ inhoudelijk als financieel).

III. De gemeente toetst, evalueert en stuurt bij	
1	Toetst de periodieke terugkoppelingen van de sportaccommodaties en -verenigingen aan de subsidie-overeenkomsten.
2	Voert periodiek metingen uit onder burgers om de bereikte maatschappelijke effecten te meten: gezondheid, participatie, leefbaarheid en andere.
3	Evalueert periodiek de uitkomsten (maatschappelijk en financieel) van het sportbeleid en de wijze van samenwerking met de partijen. Past zo nodig de afspraken en/of het beleid aan.

Aanbevelingen

- 1 Richt het hierboven genoemde samenspel tussen gemeente en sportaccommodaties/ sportverenigingen in. De gemeente is hierbij de primaire actiehouders. Zij doet dit in nauw overleg met de sportaccommodaties en –verenigingen.
Met het inrichten van het samenspel hebben wij meerdere aanbevelingen geadresseerd. De aanvullende aanbevelingen volgen hierna.
- 2 Werk de visie van de gemeente op de inzet van vrijwilligers binnen de sportaccommodaties en -verenigingen uit (conclusie 7). Pas zonodig de doelen, spelregels en organisatie hierop aan.
- 3 Zorg dat de informatie over de sport gerelateerde onderwerpen volledig en tijdig beschikbaar is voor alle betrokken medewerkers binnen de gemeente: centraal toegankelijke archivering (conclusie 12).

Deel II: de onderbouwing

1 De opgave voor sport en sportaccommodaties

Onderzoeksvraag

- 1 Wat beoogt de gemeente Winterswijk met het sportbeleid en met de gedane investeringen in en bijdragen aan sportaccommodaties?

BELEID EN DOELSTELLINGEN

Het actuele beleid van de gemeente ligt vast in de Sportnota, Gemeente Winterswijk, 'Blijf(t) in beweging!', vastgesteld in de gemeenteraad van november 2014.

De missie van de gemeente luidt: '*Winterswijk –Blijf(t) in beweging*'.

De gemeente plaatst sport in de bredere context van het volwaardig kunnen laten participeren van haar inwoners in de samenleving. Sporten en bewegen vervullen hierbij een belangrijke rol. De gemeente faciliteert hierbij voor wat betreft het aanbieden van sportaccommodaties – en voorzieningen.

De visie op het lokale sportbeleid is als volgt geformuleerd:

'Winterswijk streeft naar een evenwichtige spreiding van goede kwalitatieve sportvoorzieningen en een kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van sportactiviteiten, zodat de maatschappelijke waarden van sport vergroot worden (gezondheid en participatie) en sport zodoende optimaal bijdraagt aan de leefbaarheid van onze gemeente.'

De visie maakt een duidelijke koppeling tussen het sportbeleid en de beoogde maatschappelijke effecten. De visie is uitgewerkt in doelen. Deze zijn geclusterd naar: Stimuleringsbeleid, Accommodatiebeleid; Samenwerking.

De genoemde doelstellingen geven duidelijk richting aan de concretisering van de visie. De gemeente maakt hiermee expliciet waar zij op wil sturen.

In paragraaf 8.2 Subsidies van de Sportnota formuleert de gemeente het uitgangspunt van het 'leveren van een tegenprestatie':

'Het idee, dat er automatisch een gemeentelijke bijdrage in de vorm van een huurcompensatie wordt verstrekt, is niet meer van deze tijd. De betrokken sportverenigingen zullen een tegenprestatie moeten leveren en zullen allemaal een bijdrage moeten leveren die passen binnen de gemeentelijke doelstellingen. Daarbij valt te denken aan jeugdzorg.'

Gegeven de context en woordkeus lijkt het leveren van een tegenprestatie een wezenlijk nieuw uitgangspunt van het beleid. In het verlengde hiervan zou het meer voor de hand liggen om dit punt duidelijker te positioneren in de Sportnota, als onderdeel van de missie/ visie (paragraaf 5.3) en als expliciet doel in paragraaf 5.4.

Hierdoor is niet duidelijk wat de gemeente concreet beoogt met de tegenprestatie en hoe dit wordt vertaald naar de sportverenigingen, inclusief afspraken en verantwoording hierover.

De opbouw van de beleidsnota is op onderdelen inconsistent, minder logisch of minder informatief. Voorbeelden:

Stimuleringsbeleid doel k

- 'Sportverenigingen houden de contributies voor met name de jeugd zo laag mogelijk; om dit te controleren zal de gemeente jaarlijks de gegevens over de ledenaantallen en de contributieontwikkelingen bij de betreffende sportverenigingen opvragen' -> verwijzing paragraaf 8.2 Subsidies
 - > In paragraaf 8.2 is dit minder vrijblijvend verwoord: '..... voorwaarde gesteld contributies ... met name voor de jeugd aantoonbaar zo laag mogelijk proberen'.
 - > Detailuitwerking (par 8.2) gaat niet in op 'controleren'.

Accommodatiebeleid doel a

- 'Sportverenigingen, die gebruik willen maken van gemeentelijke sportaccommodaties dienen deze zoveel mogelijk te delen'-> verwijzing paragraaf 8.2 Subsidies
 - > In paragraaf 8.2 komt dit punt niet terug.
 - > Detailuitwerking (par 8.2) sluit niet aan op doelstelling.

Vertaling naar 'gemeentelijke acties'

- In hoofdstuk 6 Stimuleringsbeleid staan expliciet de 'Gemeentelijke acties' benoemd. Door de acties te noemen geeft de gemeente inzicht, op hoofdlijnen, hoe de doelstellingen te realiseren. In de hoofdstukken 7 Accommodatiebeleid' en 8 'Subsidies en tarieven' zijn de acties niet uitgewerkt.

Regels voor het operationele subsidieproces zijn opgenomen in de Algemene Subsidie Verordening 2010. Bij de toelichting op het raadsbesluit staat dat de nieuwe verordening gericht is op vereenvoudiging van het subsidieproces, het terugbrengen van het aantal regels en het zoveel mogelijk beperken van de (administratieve) lasten voor de subsidie-aanvragers. Dit betekent onder andere dat de gegevens die de aanvrager moet inleveren zo beperkt mogelijk zijn. Mede omdat in de Sportnota de beoogde tegenprestatie niet is geconcretiseerd, is onduidelijk hoe de toenemende informatiebehoefte van de gemeente, vanuit de inhoudelijke beleidsmatige visie, zich verhoudt tot de vereenvoudiging van het subsidieproces in het algemeen en het beperkt aanleveren van gegevens door de aanvrager in het bijzonder.

2 Investerings en exploitatie

Onderzoeksvraag

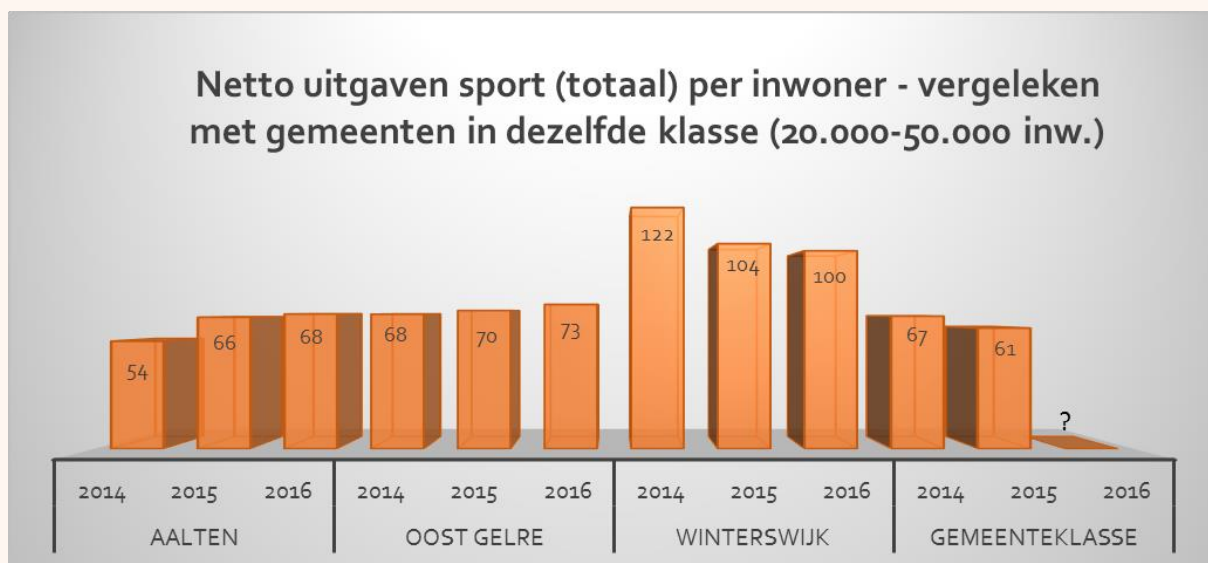
- 2 Welke investeringen en bijdragen hebben de gemeente én de gemeenschap gedaan aan sport en sportaccommodaties? Hoe verhoudt zich dat tot andere gemeenten?
- 4 Hoe gezond zijn de exploitaties van de sportaccommodaties?

2.1 Investerings en exploitatie gemeente

We analyseren de uitgaven die gemeente Winterswijk doet in sport en sportaccommodaties en maken een vergelijking met de gemeenten Aalten en Oost Gelre. Waar mogelijk vergelijken we breder met alle Nederlandse gemeenten in dezelfde gemeenteklasse. In **bijlage 3** geven we een nadere toelichting op de analyse.

Totaal netto uitgaven

Uit figuur 2.1 leiden we af dat gemeente Winterswijk in vergelijking met andere gemeenten aanzienlijk meer uitgeeft aan sport. In 2016 zijn de totale netto uitgaven (totaal van investeringen plus exploitatie minus inkomsten) voor Winterswijk bijvoorbeeld € 100 per inwoner terwijl deze in Aalten € 68 en in Oost Gelre € 73 per inwoner bedragen. We zien een soortgelijk beeld in vergelijking met alle Nederlandse gemeenten in dezelfde grootteklasse.

Figuur 2.1: Netto uitgaven voor sport met een vergelijking van uitgaven van gemeenten in dezelfde grootteklasse. Jaren 2014 en 2015: feitelijke realisatie, 2016: begroting. Bronnen: Iv3-staten verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek, bewerking. Partners+Pröpper; Mulier Instituut (2015) over de gemiddelde uitgaven in de gemeenteklasse 20.000 – 50.000 inwoners in 2014 en 2015.

In 2016 betreft de grootste uitgave per inwoner voor Winterswijk de post investeringen (€ 49). Voor Aalten is dit onderhoud (€ 39) en voor Oost Gelre investeringen (€ 26).

Investerings

Voor de periode 2009-2016 zijn de investeringen geanalyseerd voor de gemeenten Winterswijk, Aalten en Oost Gelre (bron: informatie van de controllers).

De gemeente Winterswijk investeert in de periode 2009 - 2016 voor € 16.900.000 in sport. Uit de analyse blijkt dat 88% van het totaalbedrag wordt verklaard door drie grote en bijzondere

investeringen, namelijk nieuwbouw van sportpark Jaspers, nieuwbouw van Sport- en turnhal Winterswijk en realisatie van diverse faciliteiten in verband met de kredietcrisis. Aalten investeert in deze periode in totaal € 5.414.000 en Oost Gelre € 7.333.000.

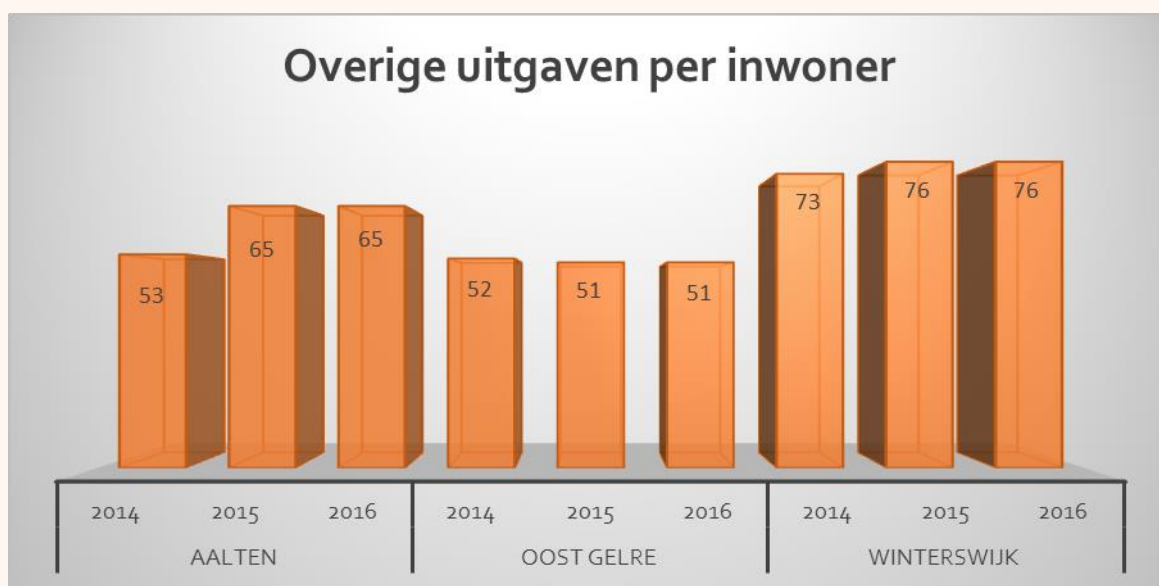
Na aftrek van de grote incidentele investeringen in de drie gemeenten liggen de uitgaven veel meer op één lijn met elkaar (zie tabel 2.1).

	Totaal 2009-2016	Grote incidentele investeringen	Totaal minus grote incidentele investeringen
Winterswijk			
Totaal 2009-2016	€ 16.900.000		
Nieuwbouw sportpark Jaspers		€ 7.861.000	
Nieuwbouw Sport- en turnhal Winterswijk		€ 5.554.000	
Realisatie faciliteiten i.v.m. kredietcrisis		€ 1.420.000	
Totaal minus grote incidentele investeringen			€ 2.065.000
Aalten			
Totaal 2009-2016	€ 5.414.000		
Renovatie Aladnahal		€ 1.559.000	
Groene sportvelden (privatisering bijdragen)		€ 1.055.000	
Uitbreiding Eurohal		€ 967.000	
Totaal minus grote incidentele investeringen			€ 1.833.000
Oost Gelre			
Totaal 2009-2016	€ 7.333.000		
Uitbreiding Hamelandhal		€ 5.188.000	
Totaal minus grote incidentele investeringen			€ 2.145.000

Tabel 2.1: Investeringen periode 2009-2016 (Bron: gegevens van de controllers).

Exploitatie uitgaven

De exploitatie uitgaven betreffen de totale uitgaven minus de investeringen. De belangrijkste posten zijn onderhoud en subsidies. Voor de jaren 2014, 2015 en 2016 geeft dit voor de gemeente Winterswijk, vergeleken met Aalten en Oost Gelre het volgende beeld (gemiddelde per inwoner):

Figuur 2.2: Exploitatie uitgaven voor sport. Jaren 2014 en 2015: feitelijke realisatie, 2016: begroting
Bron: I/v3-staten verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek, bewerking Partners+Pröpper.

Uit figuur 2.2 blijkt dat de 'overige uitgaven' in Winterswijk hoger zijn dan in Aalten en Oost Gelre. Het verschil ten opzichte van Oost Gelre neemt toe (gemiddeld per inwoner van €21 in 2014 naar €25 in 2016). Ten opzichte van Aalten neemt het juist af: van €20 in 2014 naar €11 in 2016. Ook hierbij is de conclusie dat de gemeente Winterswijk meer uitgeeft aan sport.

Inkomsten

Voor een evenwichtig beeld brengen we ook de inkomsten uit sport in beeld. Doorgaans gaat het hierbij om huren en pachten die verband houden met de sportaccommodaties. In gemeente Winterswijk bedragen de totale sportinkomsten in 2016 bijvoorbeeld € 723.000 (bron: Iv3-staten van het Centraal Bureau voor de Statistiek). Hiermee dekt Winterswijk 20% van de totale uitgaven. Voor Aalten is dit € 261.000 (12%) en Oost Gelre € 120.000 (5%). Voor de jaren 2014, 2015 en 2016 geeft dit het volgende overzicht:

Figuur 2.3: Verhouding tussen de inkomsten en de uitgaven voor sport. Jaren 2014 en 2015: feitelijke realisatie, 2016: begroting Bron: Iv3-staten verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek, bewerking Partners+Pröpper.

Uit ander onderzoek blijkt dat gemeenten bijna 25% van de sportuitgaven kunnen dekken met inkomsten uit sportaccommodaties.² Uit figuur 2.3 volgt dat vooral de gemeenten Aalten en Oost Gelre in dat opzicht achter blijven bij het landelijk gemiddelde.

2.2 Bijdragen vanuit de gemeenschap

De financiële bijdragen van de gemeenschap (sportaccommodaties en sportverenigingen) zijn te onderscheiden in: contributies, horeca en sponsoring.

Eén van de doelen van het gemeentelijk beleid is het zo laag mogelijk houden van de contributies, met name voor de jeugd. Door de gemeente is een onderzoek uitgevoerd naar de hoogte en ontwikkeling van de contributies. Dit mede in relatie tot de, met ingang van 2013 door de gemeente doorgevoerde bezuiniging van € 126.000 per jaar; dat is gemiddeld € 20 per sportend lid.

² Mulier Instituut, Gemeentelijke uitgaven aan sport, september 2015, p. 16-17.

De conclusie is dat over de periode 2007/2008 – 2015/2016 voor het totaal (senioren en jeugd) de contributie met gemiddeld 22,7% is gestegen (van € 110 naar € 135). In het rapport 'Contributie monitoring' staat dat 'bezuinigingsbijdrage door de meeste verenigingen geheel of gedeeltelijk is doorgezet naar de leden'. Na eliminatie van de bezuiniging van € 20 is de stijging 4,5%. Dit is een relatief lage stijging over een periode van 8 jaar. Hierbij is contributie bij de senioren meer gestegen dan bij de jeugd.

Uit de vergelijking van de ontwikkeling van de hoogte van de contributies binnen de gemeente Winterswijk met de regio Achterhoek blijkt, dat, met uitzondering van gym, de contributies in Winterswijk aanzienlijk lager liggen. Voor de jeugd varieert dit van 40% lager voor voetbal tot 11% lager voor zwemmen. Voor de senioren is dit van 32% voetbal tot 2% lager voor zwemmen. Uit de vergelijking met drie plaatsen met een zelfde inwoneraantal blijkt hetzelfde beeld, met uitzondering van gym senioren (ligt op hetzelfde niveau).

We hebben geen inzage in de omvang en het belang van de inkomsten uit horeca en sponsoring bij de door ons bezochte sportaccommodaties en sportverenigingen. Een conclusie vanuit het onderzoek 'Contributie monitoring' is dat de sportverenigingen in de afgelopen jaren gemiddeld afhankelijker zijn geworden van contributies. In het seizoen 2014/2015 bestond gemiddeld 64,1% van de totale inkomsten uit contributies. In 2012/2013 was dit 61,4%.

De sportaccommodaties en verenigingen leveren ook niet-financiële bijdragen.

Dit betreft voornamelijk de inzet van vrijwilligers. Vrijwilligers zijn cruciaal voor het besturen en beheren van de accommodaties en verenigingen en voor het organiseren en realiseren van de activiteiten.

In de Sportnota staat onder 'Missie, visie' dat *'de sportverenigingen met hun vrijwilligers ... onmisbaar'* zijn. Ook staat als trend *'de nieuwe vrijwilliger'* genoemd: *'minder lang beschikbaar, maar wil wel flexibel worden ingezet'*. De sportverenigingen kunnen hierdoor bijvoorbeeld inspelen door het aanbieden van kortlopende projecten. In de Sportnota wordt dit onderwerp niet verder uitgewerkt. Dit is opvallend omdat dit expliciet is genoemd als een nieuwe trend. Ook is dit één van de onderwerpen waarvan bij de evaluatie van de vorige beleidsnota (2007) is geconcludeerd dat hieraan *'(te) weinig aandacht is besteed'* (paragraaf 3). In de vorige beleidsnota was *'Het versterken van het gemeentelijk vrijwilligersbeleid'* expliciet genoemd.

Vanuit de werkateliers zien wij de inzet en betrokkenheid van vrijwilligers nadrukkelijk terug bij Stichting Sport Bataafseweg/ FC Trias en bij de Stichting Zwembaden Winterswijk.

Wij zien bevlogen mensen die samen hard werken aan een vitaal, leefbaar en sportief Winterswijk waar iedereen mee kan doen.

Een aantal sportaccommodaties leveren een bijdrage door het overnemen van bepaalde (kleine) onderhoudswerkzaamheden van de gemeente. In ruil hiervoor krijgen ze een activiteitsubsidie. In het beleid van de gemeente staat expliciet dat zij de betrokkenheid van de sportverenigingen en gebruikers bij het onderhoud en beheer van de sportaccommodaties wil vergroten (Accommodatiebeleid doel d.).

EXPLOITATIES SPORTACCOMMODATIES

Van de in dit onderzoek betrokken sportaccommodaties hebben wij de financiële exploitaties beoordeeld.

Sport- en turnhal Winterswijk

De Sport- en turnhal Winterswijk is eigendom van de gemeente. De financiële cijfers zijn onderdeel van de administratie van de gemeente.

Wij hebben van de controller van de gemeente een globaal overzicht ontvangen van de 'exploitatiereningen' over 2015 en 2016. Dit geeft het volgende beeld:

	2015	2016
Totaal inkomsten	€ 316.000	€ 322.000
Totaal uitgaven (na correctie eindafrekeningen gas/ water/ elektra)	€ 218.000	€ 209.000
Exploitatiesaldo	€ 98.000	€ 113.000

Hieruit blijkt dat het exploitatiesaldo positief is. Van belang is om hierbij op te merken dat het beheer door medewerkers van de gemeente wordt uitgevoerd. De hiermee verband houdende loonkosten (interne doorbelasting) zijn niet begrepen onder de uitgaven. Dus kan ook geen uitspraak worden gedaan in hoeverre de integrale exploitatie van de Sport- en turnhal Winterswijk financieel rendabel is.³

Stichting Zwembaden Winterswijk

Wij hebben van de gemeente van de Stichting Zwembaden Winterswijk de jaarrekening en het jaarverslag over 2015 ontvangen. Deze waren nog niet beschikbaar voor 2016. De relevante kerncijfers uit het jaarrekening zijn:

	2014	2015
Eigen vermogen einde jaar	€ -52.905	€ -65.965
Resultaat	€ -17.818	€ -13.060
Subsidie: exploitatie en buurtsportcoach	€ 253.400	€ 253.400

Het eigen vermogen van de stichting is dus negatief (ultimo 2015 € 65.965) bij een negatief resultaat over de jaren 2014 en 2015 (respectievelijk € 17.818 en € 13.060). Inmiddels is op deze financiële situatie bijgestuurd.

Naar wij hebben begrepen heeft de gemeenteraad bij de behandeling van de gemeentebegroting 2016 op basis van het rapport 'Visie op duurzaam exploiteren van SZW' de subsidie structureel verhoogd met € 80.000. Daarnaast is € 320.000 beschikbaar gesteld voor investeringen die een positieve invloed hebben op het energieverbruik en daarmee ook op het exploitatieresultaat en de vermogenspositie. De financiële ontwikkelingen zijn onderdeel van het periodiek bestuurlijk overleg tussen het stichtingsbestuur en de gemeente.

Stichting Bataafseweg/ FC Trias

De exploitatie- en balanscijfers voor de Stichting Sport Bataafseweg (SSB) en FC Trias zijn niet beschikbaar bij de gemeente. Vanuit het bestuur van SSB en FC Trias kregen wij de volgende reactie op het verzoek om wat meer inzicht te geven in de financiële gezondheid:

'Zowel FC Trias als SSB zijn financieel gezond. Dit is niet alleen gerealiseerd door de reguliere contributies maar in het bijzonder door een grote mate van zelfwerkzaamheid. Onze accommodatie is groot en deels gerealiseerd door onze vrijwilligers. Ook het beheer, in de ruimste zin van het woord, wordt verzorgd door een groot aantal vrijwilligers die zich volledig belangeloos inzetten voor hun vereniging. Zonder hen geen 't Huitinkveld (accommodatie) en FC Trias.'

Wij hebben deze reactie niet nader onderzocht.

³ Ook zijn de kapitaalslasten en wijzigingen in de voorziening (toevoegingen en onttrekkingen) niet in het overzicht opgenomen.

Ter informatie volgen de door de gemeente betaalde/ verrekende bedragen over 2015 en 2016:

	2015	2016
Stichting Sport Bataafseweg: subsidie sportcomplex Huitinkveld	€ 12.500	€ 13.610
FC Trias: compensatiesubsidie huur	€ 12.625	€ 12.663

Overigens maken naast FC Trias ook nog andere sportverenigingen gebruik van het sportcomplex Huitinkveld.

3 Samenwerkingsarrangement tussen gemeente en de samenleving

Onderzoeksvraag

- 3 Welke samenwerkingsarrangementen zijn tot nu toe ontwikkeld om tot een gezonde exploitatie van de sportaccommodaties te komen en de gewenste maatschappelijke effecten te bereiken? Hoe ervaren de partijen de samenwerking?

De kaders voor sport en sportbeleid binnen de gemeente en de wijze waarop zij dit doorvertaalt in de samenwerking met de sportpartners, liggen vast in de Sportnota en, specifiek voor subsidies, in de 'Algemene Subsidie Verordening' 2010 (ASV).

In de Sportnota zijn de te realiseren doelen ingedeeld naar:

- Stimuleringsbeleid
- Accommodatiebeleid (inclusief bijdragen in investeringen en exploitatie)
- Samenwerking

ROLLEN

De rollen en betrokkenheid van de gemeente bij sport zijn divers.

Zij bepaalt het gemeentelijke beleid en de bijbehorende regels. De gemeente erkent het belang van sport en bewegen en is, mede gezien de grote investeringen en de bijdragen (subsidies) in sport en sportaccommodaties, stimulator.

De gemeente is ook eigenaar van bepaalde sportaccommodaties. Van een deel van deze sportaccommodaties voert zij ook het fysieke beheer uit.

De sportaccommodaties en sportverenigingen operationaliseren het sporten. In brede zin: besturen, exploiteren en sportinhoudelijk. Ook leveren zij bijdragen aan het gemeentelijk beleid (Werkgroep Sport).

INTERNE ORGANISATIE GEMEENTE

Het onderwerp sport is binnen de gemeente belegd bij verschillende afdelingen en functionarissen. Verantwoordelijkheden en taken zijn verdeeld over verschillende afdelingen. Zoals beleid, beheer, facilitair, verhuur. Dit komt mede omdat Winterswijk een relatief kleine gemeente is.

Tijdens ons onderzoek constateerden wij dat verschillende ambtenaren niet op de hoogte waren van naar onze mening voor de hand liggende informatie respectievelijk dat deze informatie niet eenvoudig was te achterhalen.

Bijvoorbeeld: het was niet bekend bij sommige ambtenaren dat de gemeente de feitelijke exploitatie van Sport- en turnhal Winterswijk uitvoert; de documentatie van de bespreking van de financiële positie van Stichting Zwembaden Winterswijk tijdens de 'inspreekavond' (begin 2016) was niet traceerbaar; onbekendheid over verslaglegging overleggen tussen de gemeente en de sportaccommodaties.

STURING DOOR DE GEMEENTE OP REALISATIE DOELEN

Tussen de gemeente en de sportaccommodaties/ sportverenigingen zijn geen overeenkomsten opgesteld waarin de afspraken over bijvoorbeeld de te bereiken maatschappelijke effecten, zoals vastgelegd in de Sportnota, zijn vastgelegd. In geval sprake is van geldstromen loopt dit via beschikkingen en facturen. Ook ontvangt de gemeente geen (periodieke) monitorings- en/of verantwoordingsinformatie (bijvoorbeeld jaarrekeningen en sociaal/ maatschappelijke jaarverslagen).

Deze constatering krijgt meer gewicht in de context van het 'leveren van een tegenprestatie' zoals genoemd in paragraaf 8.2 Subsidies van de Sportnota:

'Het idee, dat er automatisch een gemeentelijke bijdrage in de vorm van een huurcompensatie wordt verstrekt, is niet meer van deze tijd. De betrokken sportverenigingen zullen een tegenprestatie moeten leveren en zullen allemaal een bijdrage moeten leveren die passen binnen de gemeentelijke doelstellingen. Daarbij valt te denken aan jeugdzorg.'

In de Sportnota is dit niet verder geconcretiseerd. Wat is de tegenprestatie concreet (omschrijving en 'aantallen')? Wanneer worden welke resultaten bereikt? Hierdoor is onduidelijk of de gewenste maatschappelijke effecten door de sportaccommodaties en sportverenigingen worden bereikt. Andere voorbeelden betreffen de doelstellingen uit de Sportnota dat de sportverenigingen worden geacht de contributies voor met name de jeugd laag te houden en de sportaccommodaties zoveel mogelijk te delen. Hoe dit te realiseren is niet verder uitgewerkt in de Sportnota, in bijvoorbeeld overeenkomsten waarin de tegenprestatie expliciet is bepaald alsmede de wijze van terugkoppeling (terugrapportage).

Ook uit de gesprekken met de ambtenaren en uit de werkateliers kwam naar voren, dat niet op deze wijze wordt teruggekoppeld aan de gemeente. In het geval dat wel is aangegeven dat de gemeente informatie wil opvragen en controleren (Sportnota p18 doel k 'Contributies zo laag mogelijk houden'), gebeurt dit niet in de praktijk.

Overigens zijn door de gemeente wel een aantal onderzoeken uitgevoerd gericht op het in beeld brengen van de maatschappelijke effecten. Dit betreft 'Contributie monitoring' (2008-2015) en 'Sportparticipatie' (2015/2016).

Door *vooraf* geen expliciete afspraken te maken over de informatie die de gemeente verwacht, kan *achteraf* blijken dat bepaalde ontwikkelingen niet tijdig kunnen worden onderkend en bijgestuurd.

Voorbeeld (1)

De activiteitensubsidie voor de verhuur van gemeentelijke sporthallen is de laatste jaren aanzienlijk gestegen tot € 300.000 in 2015, is een stijging 25% ten opzichte van 2014. Onduidelijk is waardoor dit is veroorzaakt: meer verhuurde uren; minder sporters per uur (opsplitsen van groepen)? In de Sportnota (paragraaf 8.2) staat dat de gemeente gaat monitoren welke redenen aan de stijging ten grondslag liggen. Deze monitoring is niet geëffectueerd.

Voorbeeld (2)

In artikel 19 'Vergoeding bij vermogensvorming' van de 'Algemene Subsidie Verordening' 2010 staat dat de gemeente de mogelijkheid heeft om toestemming te vragen voor mogelijke 'vermogensvormende' activiteiten.

In de praktijk is deze toestemming nooit verplicht gesteld door de gemeente.

Door het ontbreken van deze passage, zeker in combinatie met het niet opvragen van jaarrekeningen en jaarverslagen, kan de gemeente op teveel afstand komen te staan van de financiën van de gesubsidieerde sportaccommodatie/ sportvereniging, waardoor mogelijk -op termijn- teveel subsidie wordt toegekend.

STIMULERINGSBELEID

De doelen binnen Stimuleringsbeleid zijn zowel gericht op specifieke sportverenigingen als op de generieke 'onorganiseerde sporter'. Wij beperken ons tot de specifieke doelen gericht op de samenwerking tussen sportvereniging en gemeente.

Sportnota doel h: Stimuleren van sportverenigingen om zich te ontwikkelen tot sterk, vitale en betrokken verenigingen om aan de maatschappelijke ontwikkelingen te kunnen voldoen. Hierbij gaat het om een sportvereniging met een gezonde bedrijfsvoering, die ook actief is als

maatschappelijk ondernemer. Binnen een gezonde bedrijfsvoering is onder meer sprake van een meerjarenbeleid, vraag gestuurd aanbod en een duidelijke omschreven organisatiestructuur.

- *Status:* het verkennen en benaderen van sportverenigingen staat nog in de kinderschoenen. Volgens de beleidsmedewerker zijn in de praktijk al meerdere verenigingen die zich op deze wijze 'open stellen'.

Sportnota doel k: Sportverenigingen houden de contributies zo laag mogelijk, voor met name de jeugd. Om dit te controleren zal de gemeente jaarlijks de gegevens over de ledenaantallen en de contributieontwikkelingen bij de sportverenigingen opvragen.

- *Status:* vanuit het onderzoek 'Contributie monitoring' (zie ook het vorige hoofdstuk) blijken de contributies voor de gemeente Winterswijk over de periode 2007/ 2008 – 2015/2016 te zijn gestegen met 22,7%; na eliminatie van de bezuinigingsmaatregel van de gemeente (gemiddeld € 20 per sportend lid per jaar) is dit 4,5%. De contributies in Winterswijk zijn laag vergeleken met andere gemeenten.

ACCOMMODATIEBELEID

Ook bij het Accommodatiebeleid beperken wij ons tot de specifieke doelen gericht op de samenwerking tussen sportvereniging en gemeente.

Sportnota doel a: Sportverenigingen, die gebruik willen maken van gemeentelijke sportaccommodaties dienen deze zoveel mogelijk te delen.

- *Status:* Vanuit de werkateliers hebben wij vernomen dat op deze manier de gemeentelijke sportaccommodaties worden gebruikt. Dit werd ook bevestigd door de beleidsmedewerker. Voorbeelden: Binnen-volleybal gaat ook beachvolleybal doen. Voetbalverenigingen zetten ook atletiektrainers in.

Sportnota doel b: Gemeente zal geen geld (meer) steken in andere accommodaties dan die van de gemeente, met uitzondering van de accommodaties waarvoor de gemeente andere afspraken heeft gemaakt

- *Status:* Uit de ontvangen investeringscijfers sport blijkt dat in de jaren 2015 en 2016 alleen geïnvesteerd is in zwembad Jaspers.

Sportnota doel c: Het op peil houden van een goede kwaliteit van basissportinfrastructuur en streven naar een optimale bezettingsgraad van de sportaccommodaties (waarbij monitoring gebruik/ bezetting van de binnensportaccommodaties onderdeel uitmaakt)

- *Status:* Vanuit de werkateliers blijkt dat de gebruikers tevreden zijn over de kwaliteit van de sportaccommodaties. De sportaccommodaties werken nadrukkelijk aan het optimaliseren van de bezettingsgraad. Monitoring gebruik/ bezetting van de binnensportaccommodaties door de gemeente gebeurt nog niet.

Sportnota doel d: Betrokkenheid van sportverenigingen en gebruikers vergroten bij het onderhoud en beheer van de (buiten)sportaccommodaties en nagaan of de buitensportverenigingen (kleine handmatige) onderhoudswerkzaamheden van de gemeente kunnen overnemen

- *Status:* meerdere verenigingen hebben (bepaalde 'groene') onderhoudswerkzaamheden van de gemeente overgenomen

Sportnota doel e: Het gratis beschikbaar stellen van de gemeentelijke accommodaties geldt in principe voor de door de raad vastgestelde basissporten en de hierbij behorende sportverenigingen

- *Status:* deze doelstelling is gerealiseerd

SAMENWERKING

In de paragraaf 'Missie, visie' in de sportnota noemt de gemeente expliciet samenwerking als belangrijk thema voor de komende jaren. Bij de uitwerking van de doelstellingen is 'Samenwerking' één van de drie clusters (naast 'Stimuleringsbeleid' en 'Accommodatiebeleid').

Hiermee onderstreept de gemeente het belang van samenwerking om de maatschappelijke effecten voor het sportbeleid te realiseren.

Hieronder vallen een breed scala aan doelen en acties. Deze zijn veelal generiek: niet specifiek gericht op een bepaalde sportaccommodatie of sportvereniging. De 'ongeorganiseerde sporter' dus. Bij samenwerking maakt de Sportnota onderscheid naar samenwerking met sportaccommodaties en sportverenigingen; met andere gemeenten en met andere partijen.

Vanuit de drie werkateliers kwam duidelijk naar voren dat de samenwerking, relatie en communicatie met de gemeente goed is. De sportaccommodaties en verenigingen voelen zich gehoord en serieus genomen.

In de samenwerking met sportaccommodaties en sportverenigingen heeft de gemeente een aantal zaken geformaliseerd. Denk hierbij aan: rapportage/ terugkoppeling over vermogensvorming (artikel 19 'Vergoeding bij vermogensvorming' van de 'Algemene Subsidie Verordening' 2010), aantallen leden en hoogte contributie. In de praktijk gaat de gemeente hier anders mee om en horen we in de gesprekken dat de samenwerking op basis van vertrouwen gaat. En wordt kennelijk de meerwaarde van het formaliseren en vastleggen niet zo gezien. Uit ons onderzoek blijkt dat de genoemde bepalingen niet in de praktijk zijn toegepast.

Op regionaal niveau gaat het om de samenwerking tussen acht Achterhoekse gemeenten. De gemeenten hebben het sportkader en de sportagenda 'Achterhoek in Beweging' vastgesteld. Hierin staan de ambities verwoord. De documenten zijn de basis voor het doen van provinciale subsidieaanvragen. Dit heeft nog niet geleid tot een provinciale subsidie voor een concrete projectaanvraag. Wel gaf de beleidsmedewerker aan dat al activiteiten zijn ontplooid voor o.a. de doelgroepen 'mensen met een beperking', senioren en talenten (topsport). Ook zijn gesprekken gaande op regionaal niveau om explicieter de relatie te leggen tussen sport en het sociaal domein.

De beleidsmedewerker sport:
'Sport en sociaal domein zijn nog teveel twee gescheiden werelden. Vanuit sport zijn al bepaalde oplossingen bedacht waarover binnen het sociaal domein nog wordt nagedacht, maar die zo overgenomen kunnen worden.'

De samenwerking van de gemeente met andere partijen is onder andere gericht op de eerder genoemde vitale organisaties. Naar wij hebben begrepen van de beleidsmedewerker staat dit nog in de kinderschoenen: het stadium van verkennen van mogelijke vitale sportaccommodaties en sportverenigingen.

De samenwerking met het bedrijfsleven is vooral gericht op het bereiken van co-financiering. Bij de inzet van buurtsportcoaches bijvoorbeeld is het uitgangspunt dat de gemeente 40% bijdraagt en het bedrijfsleven 60%.

4

Resultaten: Realiseren van maatschappelijke effecten

Onderzoeksvraag

- 5 Wat zijn de gerealiseerde maatschappelijk effecten, ten aanzien van:
a gezondheid en participatie;
b andere maatschappelijke effecten?

Gezondheid, participatie en leefbaarheid

De belangrijkste maatschappelijke effecten van het sportbeleid van de gemeente vertalen zich in betere gezondheid, participatie en leefbaarheid.

GEZONDHEID

Sporten bevordert een gezonde leefstijl. Mensen voelen zich en zijn gezonder en zijn daardoor gelukkiger. Dit leidt tot minder aanspraken op medische voorzieningen.

Over de status van en ontwikkeling in de maatschappelijke waarde gezondheid van de burgers binnen Winterswijk en de vergelijkbaarheid met andere gemeenten zijn weinig passende onderzoeksgegevens beschikbaar.

In het Kompas Volksgezondheid Noord- en Oost Gelderland (GGD Noord- en Oost Gelderland) staan vanuit de monitor 2016 de volgende scores bij de vraag 'hoe wordt gezondheid ervaren?'.

totaal ouder dan 19 jaar (score in %)	Winterswijk	Achterhoek	Noord- en Oost Gelderland
zeer goed	14%	16%	17%
goed	61%	61%	61%
<i>Subtotaal goede scores</i>	75%	77%	78%
gaat wel	21%	20%	19%
<i>Totaal positieve scores</i>	96%	97%	97%

Uit deze tabel blijkt dat de gezondheidsscores voor Winterswijk nauwelijks afwijken van de andere gemeenten in de Achterhoek en Noord- en Oost Gelderland.

Vanuit de Gelderse Sport Federatie is in 2015 de Gelderse Sportmonitor uitgevoerd. Winterswijk heeft hier echter niet aan deelgenomen.

Vanuit het door de gemeente uitgevoerde 'Onderzoek Sportparticipatie 2015/2016' is de vraag opgenomen: 'Hoe ervaart u uw gezondheid in het algemeen'. Het resultaat is dat van de 774 respondenten uit alle leeftijdscategorieën 82% de gezondheid als 'goed' of 'heel goed' ervaart. 24% (n=300) van de leeftijdscategorie 65 plus jaar ervaart de gezondheid als 'gaat wel'. Zonder referentie in de tijd en/of andere gemeenten hebben deze cijfers maar beperkte relevantie.

Een nulmeting als uitgangspunt om het effect van het beleid en de maatregelen op de waarde gezondheid vast te stellen, ontbreekt dus.

De inspanningen van Winterswijk op het vlak van gezondheid blijven niet onopgemerkt. Kompas Volksgezondheid Noord- en Oost Gelderland (GGD Noord- en Oost Gelderland): *'Winterswijk heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in het gezondheidsbeleid. Door programma's GKGK (Gezonde kinderen in een Gezonde Kindomgeving) en Gezonde Slagkracht is sterk ingezet op het bevorderen van een gezonde leefstijl bij de inwoners. Dit heeft in 2013 geleid tot de prijs 'Beste gezondheidsbeleid van Nederland'.'*

PARTICIPATIE

Een effectief sportbeleid uit zich onder meer in hogere sportparticipatie. De gemeente heeft in 2015/ 2016 een onderzoek uit laten voeren om het sport- en beweggedrag van de inwoners van Winterswijk in kaart te brengen. Hiervoor is een nulmeting uitgevoerd. Het onderzoek betreft zowel de georganiseerde sport (lidmaatschap vereniging) als het ongeorganiseerde deel.

In het rapport 'Onderzoek Sportparticipatie 2015/2016' staat het volgende vermeld:

'In Winterswijk:

- is 72% van de inwoners sporter (minimaal éénmaal per maand sport). Landelijk is dit 69%.
- heeft 57% een lidmaatschap bij een sportaanbieder in Winterswijk. In de regio Achterhoek is dat 49%.
- voldoet over alle leeftijdsgroepen 55% aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Ten opzichte van Gelderland 49%.

Hiermee scoort Winterswijk positiever dan andere gemeenten op deze sportparticipatie-kengetallen.'

Vanuit de werkateliers hebben wij mooie voorbeelden gezien van hoe vanuit een intrinsieke motivatie 'bijzondere doelgroepen' bij de sportaccommodaties en sportverenigingen worden betrokken.

Binnen zwembad Jaspers is de Vereniging Aangepast Sporten de Achterhoek (VASA) actief. VASA biedt verschillende sport- en bewegingsactiviteiten aan voor mensen met zowel fysieke als verstandelijke handicap en ondersteunt op zowel recreatief- als wedstrijdniveau. De zwemgroep 'Hart in beweging' bestaat uit (ex-)hartpatiënten. Tijdens een les hart in beweging wordt er gezond, veilig en verantwoord bewogen onder leiding van een gespecialiseerde instructeur.

Vanuit FC Trias:

'De eerste statushouder (AZC) heeft z'n eerste wedstrijd gespeeld. Daar was veel voor nodig om dit te organiseren.'

Verder vanuit werkatelier FC Trias/ Stichting Sport Bataafseweg:

- 'Iedereen is gelijk': van jeugd tot 1^e elftal en tot slechtbetalenden.
- 'Voetbal is steeds meer consumeren': meer aanbieden : ook op zaterdag en vrijdagavond. En specifiek voor: heren 25+ en 35+ en dames 25+.
- Onder de tribune wordt een wasserij gerealiseerd: mensen met een beperking gaan daar, met hulp van zorginstelling Estinea en financiële bijdrage vanuit Wmo, kleding wassen.

Eén van de gemeentelijke acties in de Sportnota betreft het participeren in het regionale projectvoorstel 'Aangepast sporten Achterhoek'.

In 2018 is de Achterhoek de gastheer voor de 'Special Olympics Nationale Spelen'. Alle sporters met een verstandelijke beperking zijn hier welkom. Dit betekent onder andere landelijke uitstraling, profilering (met name atletiek) en het binnenhalen van subsidies.

LEEFBAARHEID

De mate waarin de burger mogelijkheden heeft om te sporten bepaalt mede de leefbaarheid binnen de gemeente. Denk hierbij aan de beschikbaarheid van sportaccommodaties en verenigingen, de hoogte van de contributies, de faciliteiten en mogelijkheden voor 'bijzondere groepen'.

In het rapport 'Onderzoek Sportparticipatie 2015/2016' is aan de respondenten de vraag voorgelegd wat hun mening en wat hun behoeften zijn ten aanzien van het huidige sport- en beweegbeleid:

'In Winterswijk sport men omdat men zich er goed bij voelt, het leuk en gezond is. De meeste mensen zijn lid van voetbal, sportschool of gymnastiek. Over de vele sportmogelijkheden, activiteiten en evenementen is men tevreden. Ook is men goed te spreken over de sportaccommodaties en het bewegen/ sporten in het buitengebied.'

In hetzelfde onderzoek staat onder het kopje 'behoeften': 'De Winterswijkse bevolking ziet graag dat sporten financieel aantrekkelijker wordt. Veel sporten vindt men nu te duur.' Zoals hiervoor in hoofdstuk 2 is opgemerkt, is de gemiddelde contributie over de periode 2007/2008 tot en met 2015/2016 gestegen met 22,7% (na eliminatie van de bezuinigingsmaatregel van de gemeente van € 20 per jaar is dit 4,5%). Echter ten opzichte van andere gemeenten in de Achterhoek zijn de contributies in Winterswijk aanzienlijk lager.

ANDERE MAATSCHAPPELIJK EFFECTEN

Tussen sport en de maatschappelijke effecten gezondheid, participatie en leefbaarheid bestaat een min of meer directe relatie. Met sport worden ook doelstellingen op andere terreinen bereikt. In de Sportnota staan onder andere genoemd: duurzaamheid (goede fietsvoorzieningen, energiebesparing door maximaal gebruik te maken van accommodaties en velden); economie (promotie van de regio als gebied om te recreëren); voorkomen van sociale isolatie, verslavingen of (geestelijke) gezondheidsproblemen; stimuleren van ontmoeting van mensen met verschillende achtergronden; stimuleren van vrijwilligerswerk. Deze aspecten zijn niet in dit onderzoek betrokken. Maar het is aannemelijk dat deze effecten ook worden bereikt.

5 Reactie op het rapport

De ambtelijke organisatie heeft 12 oktober 2017 een reactie gegeven op de conceptversie van het rapport (van 4 september 2017) ten behoeve van de hoor- en wederhoor op de inhoudelijke juistheid van de feiten. Op basis hiervan hebben wij enkele wijzigingen in de tekst aangebracht. De aangepaste conceptversie, inclusief conclusies en aanbevelingen, hebben wij 13 oktober 2017 voorgelegd aan het college voor een bestuurlijke reactie. Het college geeft deze reactie mondeling tijdens de behandeling in de commissievergadering Samenleving van 9 november 2017.

Deel III: Bijlagen

Bijlage 1: Bronnen

Gesprekspartners

Dhr/ Mevr Voorletters	Naam	Functie	Organisatie
<i>Gemeente Winterswijk</i>			
Dhr. J.	Eppinga	Griffier	Gemeente Winterswijk
Dhr. T.	De Graaf	Raadslid	Gemeente Winterswijk
Mevr. S.	De Jong	Sportconsulent en Breedtesport medewerker	Gemeente Winterswijk
Dhr. G.	Te Kolste	Lid	Werkgroep Sport
		Voorzitter	FC Winterswijk
Dhr. J.P.	Potman	Controller	Gemeente Winterswijk
Mevr. M.L.	Tanck	Teamcoördinator Facilitair	Gemeente Winterswijk
<i>Werkatelier Sport- en turnhal Winterswijk, 27 maart 2017</i>			
Dhr. W.	Aalderink	Wethouder	Gemeente Winterswijk
Dhr. E.	De Graaf	Directeur Facilitair	Gerrit Komrij College
Dhr. T.	Hendriks	Stafmedewerker Financiën	Gerrit Komrij College
Mevr. S.	Roerink	Sectievoorzitter LO	Gerrit Komrij College
Dhr. F.	Vlam	Raadslid	Gemeente Winterswijk
<i>Zwembad Jaspers, 27 maart 2017</i>			
Dhr. W.	Aalderink	Wethouder	Gemeente Winterswijk
Dhr. R.	Van der Burg	Penningmeester	Stichting Zwembaden Winterswijk
Mevr. I.	Klein Gunnewiek	Raadslid	Gemeente Winterswijk
Dhr. K.	Van Overbeeke	Bestuurslid	Zwemclub WWV
Dhr. C.	Te Pas	Manager	Zwembad Jaspers
Dhr. F.	Vlam	Raadslid	Gemeente Winterswijk
Dhr. H.	Weerkamp	Afgevaardigde	Zwemgroep Hart in beweging
<i>FC Trias, 27 maart 2017</i>			
Dhr. W.	Aalderink	Wethouder	Gemeente Winterswijk
Dhr. W.	Smit	Voorzitter	Stichting Sport Bataafseweg
Dhr. F.	Vlam	Raadslid	Gemeente Winterswijk
Dhr. J.	Wilterdink	Voorzitter	FC Trias

Schriftelijke bronnen

Datum	Titelomschrijving
2010	Algemene Subsidie Verordening, gemeente Winterswijk
2014	Van 'Vitale Achterhoek' naar 'Achterhoek in Beweging', Evaluatie sportkader van de Achterhoek 2011-2014, Achterhoek in Beweging
2014	Sportnota 'Bijf(t) in beweging!', gemeente Winterswijk
2015	'Gemeentelijke uitgaven aan sport, Een overzicht van de ontwikkelingen (2010-2015)', Mulier Instituut, R. Hoekman en R. Van den Dool
2015	Sportkader Achterhoek 2016 – 2019, Achterhoek in Beweging
2015	Uitvoeringsagenda 2016 – 2019, Achterhoek in Beweging
2016	Iv3 staten verzameld door Centraal Bureau voor de Statistiek (http://iv3statline.cbs.nl)
2016	Onderzoek Sportparticipatie 2015-2016, gemeente Winterswijk
2016?	Contributie monitoring, Gesubsidieerde sportverenigingen Winterswijk, gemeente Winterswijk
2017	Diverse overzichten met financiële gegevens sport en sportaccommodaties over meerdere jaren van gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk; (via) controller gemeente Winterswijk
2017	Kompas Volksgezondheid 2016, GGD Noord- en Oost-Gelderland (www.kvnog.nl)
2017	Emailwisselingen over aanvullende vragen werkateliers
2017	Diverse websites van de sportaccommodaties en sportverenigingen.

Bijlage 2: In onderzoek betrokken sportaccommodaties

Sport- en Turnhal Winterswijk

Parallelweg 9, Winterswijk

De gemeente Winterswijk is eigenaar van deze turnhal en sporthal naast elkaar.

De nieuwe turnhal is een volledig uitgeruste turnaccommodatie. Zowel beginners als topturners kunnen in deze moderne zaal trainen onder de meest optimale omstandigheden. De zaal heeft een complete klimwand met tokkelbanen.

De sporthal is een moderne, multifunctionele hal, met zowel een professioneel center court als een compleet in drieën te verdelen hal voor scholen en verenigingen.

Stichting Zwembaden Winterswijk

Jaspersweg 3, Winterswijk

Zwembad Jaspers is een gezellig zwembad in Winterswijk waar de hele familie zich prima kan vermaken. Er is een wedstrijdbad, een recreatiebad, een peuterbad, een whirlpool, glijbaan, stroomversnelling en een Turks stoombad.

Tevens biedt zwembad Jaspers een gevarieerd aanbod aan innovatieve (zwem)activiteiten.

Stichting Sport Bataafseweg (SSB) en FC Trias

Bataafseweg 2A, Winterswijk

Het sportcomplex aan de Bataafseweg heet 't Huitinkveld. Het complex is in het bezit en wordt beheerd door Stichting Sport Bataafseweg (SSB). Een ieder kan in overleg met SSB gebruikmaken van 't Huitinkveld.

FC Trias is op 1 juli 2002 ontstaan uit een fusie tussen 3 Winterswijkse voetbalverenigingen: v.v. Ratum, s.v. Fortuna en spcl Kotten. Op 27 juni 2008 werd 't Huitinkveld aan de Bataafseweg officieel geopend.

In de aanloop naar 't Huitinkveld en ook nog na de opening is het ledenaantal van FC Trias enorm gestegen naar een vereniging met een aantal leden wat ruim boven de 1000 ligt én waar iedereen lid van kan worden, want ook het meisjes- en vrouwenvoetbal neemt bij FC Trias een volwaardige plaats in. De vereniging draait voor het grootste deel op de inzet van vele vrijwilligers; van kantinevrijwilligers, tot (jeugd)leiders en vrijwilligers die de accommodatie onderhouden. Binnen FC Trias staat uiteraard het voetbal centraal, waarbij plezier in het spelletje het allerbelangrijkste is, in welk team je ook speelt. Naast het voetballen is er ook veel ruimte voor allerlei andere activiteiten, zoals bijvoorbeeld de jaarlijks terugkerende familiedag, de mountainbiketocht en een kamp voor de jeugd.

Bijlage 3: Verantwoording en toelichting analyse uitgaven sport

Verantwoording en toelichting op de analyse in hoofdstuk 2

De uitgaven van gemeente Winterswijk voor sport en sportaccommodaties bekijken we aan de hand van de volgende categorieën:

- (a) Investerings.
- (b) Exploitatie: voornamelijk onderhoud/ beheer en subsidies/ bijdragen.
- (c) Inkomsten uit met name huur en pacht. Door deze in mindering te brengen op de bruto uitgaven ontstaat inzicht in de netto uitgaven.

We maken de analyse langs de volgende invalshoeken:

- **Totaal netto uitgaven voor sport (a+b-c)** over de periode 2014 – 2016.
- **Investerings (a)** over de periode 2009 – 2016. Voor een zuiver beeld kijken we ook over een langere periode naar opvallende grote en incidentele investeringen om goed inzicht te krijgen in de opbouw van de uitgaven.
- **Exploitatie (b)** over de periode 2014-2016.
- **Inkomsten (c)** over de periode 2014-2016.

Vergelijking met andere gemeenten

We vergelijken de uitgaven van gemeente Winterswijk met de buurgemeenten Aalten en Oost Gelre. Waar mogelijk maken we ook een bredere vergelijking met alle Nederlandse gemeenten in dezelfde grootteklasse.

Bronnen

We maken gebruik van twee bronnen die we op elkaar betrekken:

- De gemeentelijke opgave Informatie voor Derden (Iv3) aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Gemeenten zijn verplicht deze gegevens het CBS te verstrekken. Het betreft dus gegevens van de gemeenten zelf.
- Opgave van gegevens door de controllers van de gemeenten Winterswijk, Aalten en Oost Gelre.

Beide bronnen sluiten niet precies op elkaar. Dat komt onder meer omdat het CBS de uitvraag van gegevens organiseert langs voorgeschreven categorieën. Gemeenten gaan hier vaak op een verschillende wijze mee om. Ook is het bijvoorbeeld niet mogelijk uit de CBS gegevens de directe uitgaven en inkomsten voor sportaccommodaties af te lezen – deze categorie ontbreekt.

Toelichting op gebruikte cijfers van Centraal Bureau voor de Statistiek

Een deel van de gegevens in hoofdstuk 2 is ontleend aan de gemeentelijke opgave Informatie voor Derden (Iv3) aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Gemeenten zijn volgens het 'Besluit Begroting en Verantwoording' (BBV) verplicht deze gegevens het CBS te verstrekken.⁴ Het betreft dus gegevens die gemeenten zelf genereren en aanleveren bij het CBS.

⁴ <http://iv3statline.cbs.nl>

Voor de analyse is gebruik gemaakt van de post *Sport* (530) en de post *Groene sportvelden en terreinen* (530) uit de lv3 staten. Beide posten zijn samengevoegd om een goed beeld te krijgen van de uitgaven voor sport.

Voor de jaren 2014 en 2015 richten we ons op de werkelijke/ gerealiseerde uitgaven en inkomsten. Voor 2016 baseren we ons op de begroting – de realisatie voor 2016 is nog niet verwerkt in de lv3 staten. Om gegevens goed te kunnen vergelijken geven we uitgaven en inkomsten weer ten opzichte van het aantal inwoners. Voor de volledigheid geven we ook de absolute bedragen.

De verschillende posten en categorieën waarop de gemeenten hun uitgaven en inkomsten boeken zijn voorgeschreven vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording. In de praktijk gaan gemeenten daar vaak op een verschillende manier mee om.

Het is niet mogelijk uit de lv3 staten de directe uitgaven en inkomsten voor sportaccommodaties af te lezen – deze categorie ontbreekt. Het is wel mogelijk om een inschatting te maken door het combineren van de volgende categorieën die nauw samenhangen met uitgaven voor sportaccommodaties:⁵

- Kapitaallasten: voor nieuwe accommodaties of aanpassingen van sportvelden.
- Aankopen van niet duurzame goederen en diensten: onder meer voor kosten aan het onderhoud van sportaccommodaties en -velden.
- Overige verrekeningen van kostenplaatsen: onderhoud van sportaccommodaties en –velden door derden.

In de onderstaande analyse maken we deze inschatting voor de sportaccommodaties volgens deze opzet.

⁵ Zie ook: Mulier Instituut, Gemeentelijke uitgaven aan sport, september 2015, p. 16.

(1) Uitgaven sport (Euro/ €)

Categorieën uit de lv3-staten met onze toelichting tussen haakjes:

	Aalten			Oost Gelre			Winterswijk		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
	Realisatie	Realisatie	Begroting	Realisatie	Realisatie	begroting	Realisatie	Realisatie	Begroting
Uitgaven verbonden met accommodaties:									
Kapitaallasten (nieuwe sportaccommodaties of aanpassingen sportvelden)	10,96	12,75	12,30	20,64	22,72	26,17	73,75	56,88	48,93
Overige verrekeningen van kostenplaatsen (kosten voor het onderhoud sportaccommodaties en velden plus overhead, interne doorbelasting)	18,55	29,81	28,51	12,12	7,18	7,42	16,69	17,22	15,67
Aankopen niet duurzame goederen en diensten (onderhoud accommodaties door externe partij)	8,48	9,29	10,11	13,70	17,03	16,63	8,10	6,80	14,84
Overige uitgaven:									
Inkomensoverdrachten aan overheid - niet Rijk	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,36	17,33	16,22
Overige inkomensoverdrachten (subsidies voor sportverenigingen)	20,58	20,67	20,48	7,34	7,65	8,02	17,77	18,02	14,98
Subsidies aan marktproducenten (subsidies exploitanten, vaak gaat het hier om zwembaden)	0,00	0,00	0,00	15,69	16,25	15,75	0,00	0,00	0,00
Reserveringen (meestal voor groot onderhoud aan sportaccommodaties en sportvelden)	1,78	2,34	2,41	0,00	0,00	0,00	8,24	8,21	7,59
Energie	2,92	2,34	3,46	1,35	1,49	1,32	4,50	4,28	3,17
Betaalde belastingen	0,48	0,63	0,52	0,94	0,88	0,91	2,39	2,31	2,20
Personeel van derden (inhuren personeel)	0,00	0,00	0,00	0,67	0,71	0,71	1,49	1,00	0,00
Overige aankopen en uitbestedingen duurzame goederen	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	0,07	0,03	0,38	0,10
Totaal per inwoner	63,74	77,83	77,79	72,76	73,92	77,00	146,32	132,42	124,96
Totaal absoluut	1.722.000	2.094.000	2.093.000	2.161.000	2.183.000	2.274.000	4.226.000	3.837.000	3.621.000
Schatting accommodaties per inwoner	37,99	51,85	50,92	46,46	46,93	50,22	98,54	80,90	79,44
Schatting accommodaties absoluut	1.026.224	1.394.972	1.369.952	1.379.862	1.385.984	1.483.147	2.845.934	2.344.239	2.301.933
Aantal inwoners	27.013	26.904	26.904	29.700	29.533	29.533	28.881	28.977	28.977

(2) Inkomsten sport (Euro/ €)

Categorieën uit de Iv3-staten met onze toelichting tussen haakjes:

	Aalten			Oost Gelre			Winterswijk		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
	Realisatie	Realisatie	Begroting	Realisatie	Realisatie	begroting	Realisatie	Realisatie	Begroting
Inkomsten verbonden met accommodaties:									
Huren + pachten (opbrengsten accommodaties)	9,07	9,81	9,11	4,41	3,59	3,83	19,94	19,84	20,64
Overige inkomsten:									
Overige goederen en diensten (denk aan opbrengsten entreegelden, verkoop materialen)	0,30	0,63	0,22	0,37	0,27	0,24	4,26	4,00	4,31
Overige inkomensoverdrachten (niet Rijk)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,35	4,97	0,00
Overige kleine posten (geaggregeerd)	0,00	0,93	0,37	0,00	0,24	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal per inwoner	9,37	11,37	9,70	4,78	4,10	4,07	24,44	28,82	24,95
Totaal absoluut	253.000	306.000	261.000	131.000	121.000	120.000	706.000	835.000	723.000
Totaal accommodaties per inwoner	9,07	9,81	9,11	4,41	3,59	3,83	19,94	19,84	20,64
Totaal accommodaties absoluut	245.008	263.928	245.095	130.977	106.024	113.111	572.999	574.904	598.085

(3) Netto uitgaven sport (Euro/ €)

Uitgaven sport minus de inkomsten uit sport

	Aalten			Oost Gelre			Winterswijk		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
	Realisatie	Realisatie	Begroting	Realisatie	Realisatie	begroting	Realisatie	Realisatie	Begroting
Totaal per inwoner	54,37	66,46	68,09	67,98	69,82	72,93	121,88	103,60	100,01
Totaal absoluut	1.469.000	1.788.000	1.832.000	2.030.000	2.062.000	2.154.000	3.520.000	3.002.000	2.898.000
Schatting accommodaties per inwoner	28,92	42,04	41,81	42,05	43,34	46,39	78,70	61,06	58,80
Schatting accommodaties absoluut	781.216	1.131.044	1.124.857	1.248.885	1.279.961	1.370.036	2.272.935	1.769.335	1.703.848